

Influența ideologiei politice asupra romanului postbelic de inspirație rurală

Ramona Buruiană

Abstract: *The installing of the totalitarian regime in Romania led to important changes in the political domain, but also on the socio-cultural level. The literature from this period, subservient to communism, renounces the aesthetic component in favor of the bias doctrine adopted by the socialist realism. This method of creation, introduced from the Soviet cultural scene, has a great influence upon the post-war novel of rural inspiration, by means of representative ideological elements, motifs or pillars of the epic literary construction – positive heroes, the new man, formed in the spirit of the party, the class struggle, the class enemy, the model of the Soviet agriculture adopted by the party and implemented in all Romanian villages, the transition from individualism to collective thinking. Thus, the work illustrates the impact of the realist-socialist novel in that particular time, by means of valorization of the party principles and through the poignancy of the revolutionary message.*

Keywords: *socialist realism, the new man, the class struggle, collective thinking, revolutionary message*

Realismul socialist a întors operele literare la o paradigmă mai veche (idealizarea vieții), limbajul folosit fiind mai clar, mai flatant, mai agreeat de cititorul instinctual. Literatura devine imaginea unei realități sociale și psihologice corespunzătoare ideologiei comuniste. Cenzura, în pofida momentelor de relaxare, veghează la îndeplinirea comandamentelor, după principii determinante ale momentului: „dacă primii cenzori aplicau epurația în funcție de eticheta «colaboraționist», «legionar» sau «fascist», din 1949 până în 1953 se va pune accentul pe «puritatea ideologică» a textelor literare (...); după destalinizare, din 1954 până în 1964, contează mai mult îndepărtarea eventualelor «deviații prooccidentale» din text, precum și «moralitatea» autorului în cauză, (...) în sensul conformării acestuia la doctrina omului nou”[1]. O definiție interesantă, bazată pe logica sau filozofia cenzurii, apare în 1984 de George Orwell: „a ști și a nu ști, a fi conștient de o totală veridicitate în timp ce spui minciuni cu grija contruite, a susține în același timp două idei care se exclud reciproc, știind că sunt opuse și totuși crezând în amândouă; a folosi logica

împotriva logicii, a renega morala în timp ce o pretinzi; a uita tot ce este necesar să uiți, pe urmă a readuce acel lucru înapoi în memorie exact când este nevoie de el și a-l uita imediat din nou”[2].

Întregul tablou literar al „obsedantului deceniu” oferă exemple în același sens – modele de roman realist- socialist (Eusebiu Camilar, **Negura**; V. Em. Galan, **Bărăgan**; Aurel Mihale, **Ogoare noi**; D. Mircea, **Pâine albă**; Titus Popovici, **Setea** etc.), opere despre „omul nou”, „lupta de clasă”, muncitorii și țăranii revoluționari, activistul de partid – eroi pozitivi –, dar și despre eroul negativ – chiaburul, dușmanul de clasă etc. Trebuia subliniat sensul pozitiv al schimbărilor în societate, construirea omului nou, optimist, încrezător în viitorul luminos și reflectarea înaltă a prezentului, materializat în „industria socialistă, în procesul de edificare a socialismului la sat, în activitatea de pe șantiere, din institute de cercetare, din cele mai reprezentative unități socialiste (...). Trebuiau înfățișate în biruințe ale constructorilor noii societăți, obținute în lupta dură cu dușmanul de clasă” [3].

Abordarea temei rurale, esențială în această perioadă, se învâрте în jurul evenimentelor – cheie din istoria satului românesc – reforma agrară (1945) și colectivizarea (1949), prezentate distorsionat, cu multe artificii pentru a se putea trece de cenzură.

Dacă **Păuna Mică** (1948) nu trezește interes fiindcă „înfațișarea construirii unor noi așezări sociale de către țăranime rămânea încă idilică”[4], **Mitrea Cocor** se pliază pe cerința tezistă de la început, anticipând motivul luptei de clasă: „la Dropii e aur, boierii adună bogății, noi trăim în strâmtoare și putrezim în sărăcie”. Romanul are ca temă formarea noului stat socialist prin intermediul eroului pozitiv, Mitrea Cocor, țăran sărac din Malu-Surpat, oprimat și plin de suferințe din copilărie: „Iarăși zic vai de voi, la Malu-Surpat. Ce jucării, ce mâncare, ce somn? Că pe unul din frații mei căruia i s-ar fi convenit să-i spună acum: «Măi nene», îl rupseră porcii când era de un an și se afla într-o albie, la umbră, iar maică-mea dusă cu treburile mai departe. Pe acel prunc de-un an îl chema tot Mitrea. Puteam fi eu cel din albie”. Celelalte clase sociale (boierii și chiaburii) îi au ca reprezentanți pe Cristea Trei-Nasuri și pe morarul Ghiță Lungu, avid pus pe fapte netrebnice împotriva fratelui său, Mitrea, din dorința de a-l înlătura pentru a intra în posesia averii lui. După moartea părinților, Ghiță îl trimite pe Mitrea la curtea boierului Trei Nasuri unde umilința, bătăile și asupririle alimentează ura și revolta strânse de-a lungul timpului, amplificate de nedreptățile și de atitudinea violentă a mamei („eroul trebuia călit în lipta de clasă, ba chiar și-n lupta

maternă sau chiar fraternă ...”[5]). Revolta se naște din copilărie – Agapia era nemiloasă – odată, „i-a dat cu dosul palmei peste gură. Mitrea și-a înghițit lacrimile și-a tăcut.” Ochii aceea negri, scăldați în patimi, trădau un suflet împovărat de durere și revoltă, căci după stingerea mamei a trebuit să îndure disprețul singurului frate, boierul Ghiță Lungu, hotărât să-l dea pe mâna lui Cristea Trei-Nasuri, la conac. Ghiță veghea din spate suferințele din temnița în care-și azvârlise fratele, asigurându-i anii de supliciu, prin acțiuni infame, josnice, mișelești. Mitrea se stăpânește și rabdă, păstrându-și demnitatea, judecând aspru fărădelegile năpustite asupra lui – „Mitrea a rămas singur gândindu-se. Îl durea toată carnea de pe trup ca după o trudă cumplită și îl împungeau în spinare ace de foc. Avea în el venin. Se opintea să-l verse. A stat așa singur cu ochii înghețați cugetând la o răzbunare cruntă, însă încă nedeslușită”. Știa că fratele lui se făcuse trădător pentru o mână de pământ, dar la fel de bine știa că va sosi și ceasul dreptății.

Mitrea Cocor, exponentul omului nou în societatea comunistă, își urmează inițierea la regiment, unde plutonierul major Cataramă are cu el planuri mari. Caporalul Florea Costea, om al partidului, îl sfătuiește pe Mitrea să ia lecții, vorbindu-i despre importanța învățaturii, dar profesorul ce avea să-l lumineze, „un revoluționar ca cei care lucraseră la dărâmarea împărăției rusești”, luptător „pentru ridicarea norodului muncitor”, fusese întemnițat. Atunci, fierarul Florea își ia asupra sa misiunea de formare a lui Mitrea și, în preajma Paștelui (1942), soldatul fruntaș trimite prima scrisoare iubitei sale, Nastasia, pătruns de speranța revederii, în ciuda fatalității războiului mistuitor de vieți. „Ni se pare totuși, că Florea Costea i se destăinuie cu prea multă ușurință lui Mitrea Cocor și cu și mai multă ușurință îl descoperă, din prima clipă, pe celălalt om de partid, profesorul care urma să-l învețe carte pe Mitrea. Cu mult mai prevăzător ar fi trebuit să fie un comunist, în acele împrejurări. Datorită acestui fapt, oprimarea exercitată de către dictatura antonesciană împotriva Partidului Comunist, pe atunci în ilegalitate, ca și lupta cu atât mai grea pe care o duceau comuniștii pentru a transmite cuvântul Partidului, pierd din tărie.”, afirma, într-un tablou critic al romanului, Vera Călin [6].

În război, experiența trăirii la limită a ființei ajunge la paroxism, odată cu rănirea prietenului său Florea. Urmează experiența lagărului și transformarea lui Mitrea în spiritul orânduirii sociale sovietice – învață rusește și ia lecții de agronomie, apoi soldatul Mitea Karaganov de la Kostroma îi prezintă modelul de stat sovietic și vrea să-l facă om

politic: „(...) în acel sat oamenii au de 11 ani gospodărie colectivă și se îndeletniceau cu pomii roditori și legumele. Apa ce trebuia la grădinile lor o pompau din coada lacului. Iar dincoace, la dig, apele repezite pe lăptoc purtau o turbină. Moara umbla fără odihnă și măcina spornic. Dădea și putere electrică pentru lumină și pentru o fabrică mică de unelte de gospodărie sătească.” Muscalii apreciază abilitatea țăranului de la Dunăre de analiză a fenomenului social, diplomația, tăria de caracter și inteligența românului, atribute ideale ale unui „bărbat politic” („Ce s-a întâmplat în aceste țări ale Rusiei se va întâmpla și în țara mea. Se vor ridica robii și vor cădea stăpânii. (...) Pe lângă asta, am ochi și urechi. De când sunt aici, văd, aud și pricep”).

Costea Florea nu-l uită pe Mitrea, care, înainte să fie luat prizonier, îl lăsase pe mâini bune, în grija semenilor săi și acum, după ceva timp, îi trimisese veste prin tovarășul Beriozov (vraciul salvator), spunând că-l așteaptă, în vederea instruirii și formării sale ca om al societății socialiste. La întâlnirea cu prietenul său, Mitrea se declară impresionat de priveliștea satelor sovietice, împărtășindu-i sentimentele sale de admirație: „De asemeni, văzui întinderile de grâu de dincolo de hotarul de până acum al grâului vechi spre miazănoapte, grâu nou care se coace în scurt, după averile pripite de acolo. Văzui apoi sate după sate, chiar acum clădite în jurul unor mlaștini unde e disciplinată apa în canale. Și din loc în loc heleștaie și pădurici de strajă împotriva viforilor. Unde era pustie umedă, acum cresc holde. Și heleștaiele pline de pește”. Beriozov îi arată și o gospodărie colectivă și pretutindeni abundența, satisfacția, luminarea țăranilor creează imaginea unei vieți perfecte – un model social ideal de orânduire a lumii rurale: „Răsaduri de roșii, ardei și castraveți sub geamuri, pe mari întinderi (...). Văd club unde se adună tovarășii grădinari și grădinăresc, citesc gazete, ascultă radio, discută politică (...). Iată că ajung într-o grădină cu 2-3 case de prunci (...). Jucării grămezi într-o cămară; paturi cu cearșafuri în camere unde îi culcă pe mărunței ai. Tocmai prânziseră și acum îi duceau cele trei-patru doici ale satului la somn. (...) Mumele lor, fără grijă, la muncă.” Tristețea îl copleșește pe Mitrea la gândul sărăciei din satul lui, la gândul că fratele lui pierise de mic, lăsat în voia sorții, fără supraveghere. În casele pe care le văzuse, totul părea bine organizat, „vacii, capre și paseri într-o gospodărie anume pentru hrana acelor prunci precum și a nevolnicilor satului – babe și moși.” Florea găsește un diagnostic supărării lui – „boala nerăbdării” – fierarul îi promite și îi inoculează ideea unei reconstrucții sociale, după victoria rușilor – industrializarea satului.

(„Dăm jos pe stăpâni, împărțim plugărimii pământul; înlăturăm pe exploatatorii industriilor, statul ia în stăpânire fabricile și vă pregătim vouă, plugărilor, moșiile și uneltele”).

Mitrea ajunge subofițer în divizia Tudor, iar Ghiță se teme tot mai mult de întoarcerea fratelui său. Morarul este de partea nemților, declarându-se mulțumit de dispariția lui Franț, mecanicul său, spre uimirea țăranului Cerneț, uluit de gândirea morbidă a boierului. Stoica Cerneț, adeptul modelului social rusesc intervine și susține politica clasei muncitoare, socotind puterea sovietică drept instanță izbăvitoare a nației sale: „În Rusia, după ce-au fost dărâmate boierii și lăcomiile, iată ieși dreptatea pentru omul muncitor. Cine muncește mănâncă, cine nu muncește nu mănâncă. Mila de muncitor, nea Ghiță Lungu, care se frige în zăduf și vifor și-l ustură bătăturile mâinilor, asta e legea nouă, asta o făcură bolșevicii. Nemții pun puterea, ăștia dreptatea. Cu toată puterea lor ăștia îi bat și-i hăcuiesc pe nemți, căci s-au sculat sub cârmuirea rusului o sutp de noroade; și se bat o sută de noroade, (...) pentru dreptatea ce-au dobândit. Și alungară și de la noi pe nemți. Ne vine și nouă acestora vremea să ne scuturăm de urgia în care trăim.” Acest țăran întruchipează colectivitatea, muncitorii obidiți și însetați de dreptate reprezintă glasurile tuturor în care se regăsește, de asemenea, o tăcere a suferinței. Durerea unuia se contopește în durerea mare a tuturor – „se afla într-adevăr pitit întru umilință un sătean de culoarea țărânei și care sta zbârlit ca ariciul, cu ochii rotunzi spăriați (...). Suntem mulți ca el. Crescu Niță acesta cinci copii. I-au pierit în război. Din asta i s-a scrântit muiera. I se năzar copii pieriți ca niște pui cu fulgi”. Fiind vorba de robie, Cerneț amintește și de Mitrea, slugă odată la boier dar inima de piatră a morarului nu se induplecă. Pentru toți robii, țărani muncitori, era convins Cerneț, grația numai Partidul – partidul muncitoresc, speranța eliberării de sub jugul întinării (sub sloganul „să înceteze exploatarea omului de către om!”).

Mitrea își pregătește venirea în satul său, inopinat, pentru înfăptuirea reformei agrare – „urma să fie scriși toți în condici, fiecare după nevoia lui; apoi aveau să tragă brazde, însemnând răzoare.” Eroul pozitiv, Mitrea Cocor, se înfruntă acum cu eroul negativ, chiaburul Trei Nasuri, întru aplicarea noii legi a partidului („pământul e a celor care muncesc”). Mânia lui Cristea se dezlănțuie și se amplifică într-un „răget de fiară” – se răstoarnă lumea, boierii se preschimbă în argați, sub porunca lui Prâslea. Pentru chiaburi și boieri, începe corvada - întoarcerea spre brazdă, prin schimbarea raportului cu aceasta (din stăpânitori devin vasali, restabilind relația om-natură și reglând ener-

giile universale, prin acest raport al necesității, de subordonare). Pământul aparține tuturor, iar prăbușirea suzeranității unei clase este o metaforă a căderii: „Boier Cristea cădea, îl înțepa cu o poruncă ascuțită Alior, și atunci se punea întâi în genunchi, apoi în brânci, apoi cu răsucită trudă în picioare. După zece pași cădea iar. Nea Ghiță își purta capul ca pe o povară străină. Îngenunchea și el arcuindu-se ca un vierme.”

În viziunea autorului, reforma agrară se face prin dobândirea accesului tuturor la pământ, iar plugul devine simbolul dreptății și al supunerii energiilor, ajutat de eroul pozitiv Mitrea, ambasador al autorităților suzerane sovietice, sub auspiciile Partidului, însărcinat cu misiunea transplantării unui model social, el însuși fiind un om nou în devenire, un revoluționar, un reprezentant al noilor valori sociale și un continuator al acestora, prin fiul lui – „Mitrea a fost în Uniunea Sovietică. A văzut colhozuri, a văzut tractoare răscolind ogoarele, a văzut oamenii luptând cu natura, învingând-o. De aceea el știe că actul pe care îl înfăptuiește el și tovarășii lui la Malu-Surpat e doar un început. Își dă seama că aci, în satul unde alcătuirile trecutului sunt încă în ființă, unde fiecare om e legat de bucățica lui de pământ, va fi de dus o luptă grea pentru deștelenirea minților. Luptător conștient, Mitrea nu se amăgește. Cele văzute în țara socialismului îi dau însă curaj și-l înarmează cu răbdare: «Viitorul e al tău», – spune Mitrea privind și copilul” [7].

Mitrea este un om nou în formare – mai are de învățat, de acumulat experiențe pentru a se edifica asupra menirii sale, asupra atitudinii vizavi de ceilalți, asupra modului de a acționa, în demersul său de a schimba societatea; încă nu știe să-și stăpânească resentimentele, își revărsă ura, este pătimăș, subiectiv, nu a dobândit „acel echilibru, acea judecată chibzuită și reținută, acel simț de orientare dictat de împrejurări, pe care lupta și viața de Partid le dau comunistului, (...). Cititorul știe însă, că odată cu evenimentele ce vor schimba fața satului Malu-Surpat, se va încheia și caracterul lui Mitrea Cocor, că el va deveni un om de partid, precis în judecăți și aprecieri” [8].

Romanul lui Sadoveanu are la bază tehnica tipizării, prin esențializare, în sensul respectării esteticii românești impuse de Engels („realismul prinde și redă viața în aspectele ei esențiale, adică în devenirea sa istorică” [9]). Astfel, chiaburimea este reprezentată de Ghiță Lungu, iar boierimea de Cristea, făcuți, desigur, pe același calapod- cei doi semănau atât fizic, cât și moral: „Trei-Nasuri semăna cu morarul. Parcă ar fi fost frați. Numai că proprietarul era înalt și

gros, iar morarul îi ajungea abia la umăr. Trei-Nasuri părea fratele mai mare; nenea Ghiță era fratele mic”. Ambii erau lacomi și zgârciți, ipocriți, lipsiți de simțul umanității. Satul Malu-Surpat simbolizează un etalon al imaginii rurale din acea perioadă, „un fragment de oglindă, în care se reflectă realitatea complexă a celui prim pas revoluționar, pecare-l făcea lumea satelor noastre în timpul când se petrecea acțiunea romanelor”[10]. Partidul își face simțită prezența prin oamenii săi, propovăduitorii noilor principii partinice – Stoica Cerneț, Voicu Cerneț, Mitrea Cocor (Stoica Cerneț își convinge semenii de victoria partidului, în demersul său de a împământenii modelul social sovietic: „Acest partid..împinge în colțuri tot mai strâmte pe îmbuibății de eri. Vor împărți pământ; vor alcătui legi drepte. Ies acum, zicea el, înștiințări despre adevăratele stări de lucruri din Uniunea Sovietică. Sosesc de acolo oameni de ai noștri care au văzut cu ochii lor așezarea nouă răsăriteană. Acolo ciocoi și îmbogății pe nedrept, s-au topit. Se bucură la soare numai muncitorii care țin în mână secera și ciocanul. Robii de odinioară, sunt acolo stăpâni acum”[11]) Masa țăranilor împovărați de suferințele muncii și războalelor grăiește prin bătrânul Triglea, iar atmosfera de război este sintetizată și sugerată prin dialog - „unitate de măsură pentru ceea ce au gândit și au spus milioane de oameni, în timpul celui război criminal”[12]. Pe lângă aceste aspecte, mesajul revoluționar al transformărilor imperioase, în rândul sătenilor (ivirea zorilor noii societăți), promovarea noului tip de om, educat în spirit militant, revoluționar, un aliat și un corespondent al partidului în rândul maselor, și nu în ultimul rând, imaginea țăranului, ca rezultat al trimfului noilor idei sociale sunt elemente care asigură succesul romanului în epocă, dirijând inspirația marilor scriitori ai vremii spre obiectivele estetice primordiale, având ca fundament transferul mesajului revoluționar în opera de artă. Traian Șelmaru dedică un spațiu generos interpretării romanului în **Lupta de clasă** din 1951, unde sunt sintetizate principalele virtuți ale operei lui Sadoveanu (umanismul, optimismul și dragostea de pace), dezvoltate „sub înrâurirea veacului luminat de genialele idei ale lui Lenin și Stalin”[13]. Urmărind dezideratele politice ale vremii, „**Mitrea Cocor** reprezintă de fapt procesul de trezire la conștiință revoluționară a țăranimii noastre muncitoare, în focul luptei de clasă, sub conducerea proletariatului și sub influența hotărâtoare a Uniunii Sovietice”[14]. Mesajul ideologic transmis de eroul operei se înscrie, de asemenea, în principiile modelului sovietic de construcție a romanului: „**Mitrea Cocor** este cea dintâi carte a lui

Mihail Sadoveanu scrisă de pe poziția clasei muncitoare. Ea marchează în opera sa, saltul spre realismul socialist” [15].

„Primul roman al colectivizării” [16], aparut în *Viața românească* din 1950, îi aparține lui Eusebiu Camilar. Pentru a da viață tabloului social de inspirație rurală, autorul a radiografiat starea țăranilor, în vremea desfășurării campaniei de colectivizare a agriculturii (perioada iunie-octombrie 1949).

Acțiunea se petrece în satul Mălini, unde stau adăpostite tot atâtea suferințe, tot atâtea dorințe și neîmpliniri ale oamenilor ca în toate satele românești. Discuția despre starea țăranilor o începe baba Tănăsoaia, care, venind spre sat de la o înmormântare, îl întâlnește pe activistul de partid Vasile Frunză: „– Cu pământul ar trebui făcută o rânduială... Da! Sunt unii care au adunat, în vremea foametei, pământ cu hapca! Săracii și-au dat, pentru un căuș de făină, grădina...ogorul... Și bogații au strâns... Săracii crâșcă din măsele! La noi, la Mălini, a fost amar și jale! Venea sorocul, chiaburul lua bordeiul săracului în primire. Săracul, luându-și plozii și bulendrele, gema și cânta (...)”. Bătrâna, vorbind în numele semenilor, îi împărtășește tânărului gândurile lor, unii speriați întru câtva de zvonul colectivizării. Mai ales femeile se tem de schimbare, nu-și imaginează viața fără tradițiile dintotdeauna, fără pământul lor, și, de frica sărăciei și mai mari, refuză fără preget trecerea în colectiv.

Tănăsoaia îi arată musafirului, în zare, ogorul chiaburului Tăun, aflat „lângă acela gătit între lanuri” al țăranului sărac Onufrie Ochide-Vulpe, lăsându-l să înțeleagă de ce are un of la inimă: „(...) fiecare fir de grâu înșamnă lacrimă de orfan...Dacă ți-aș istorisi cum lăcrămau copiii, atunci! Ei lăcrămau...Tăun spunea: «La o parte! Și cu ogor și fără ogor, tot golani sunteți! Ce v-ați face fără bogați, calicilor și pieriturilor? Noi suntem fruntea lumii!»”

Vasile Frunză se oprește la Ion Crângașu, fecior sărac, dar plin de speranță, pregătit să lupte alături de partid împotriva dușmanului de clasă. Are o misiune dificilă, de aceea credința în mesajul revoluționar trebuia să-i însoțească pretutindeni: „– În toate prilejurile, Ioane, să avem încredere nezdruccinată că drumul colectivizării e singurul drum al binelui... alt drum bun pentru țăranimea muncitoare nu se mai află! Asta să ne fie steag în luptă...”

Întâlnirea cu țăranii este, desigur, intermediată de Crângașu – intră mai întâi țăranii săraci – Onufrie, Cocoran, Mina lui Ifrim etc. –, apoi cei mijlocași – Filimon Hancu, Clip etc. –, eroii pozitivi ai romanului, uniți prin tenacitate în lupta pentru belșugul muncii colective. Acești

țărani săraci și mijlocași vor forma un tot unitar și, ajutați de partid, vor izbuti să învingă chiaburimea. Portretul lor este tipic, realizat de autor amplu, iar personajele, surprinse în acțiuni diverse, sprijină idealul partinic și al țăranilor muncitori deopotrivă, „punându-și toată forța, toată puterea de jertfă în slujba construirii socialismului”[17].

Figura țăranului sărac Onufrie Ochi-de-Vulpe se impune de la început prin spiritul jovial, prin voință puternică și sinceritate: „... nu-mi cunoști istoria opincilor... Le pun asară pe gard, să se usuce; când mă duc azi dimineață să le iau, ia-le de unde nu-s... Se vede că se află în sat un om și mai sărac ca mine! Mă cheamă Onufrie Ochi-de-Vulpe...” El se destăinuie mulțimii și, hotărât să meargă până la capăt alături de partid, vorbește despre deșertăciunea unui petec de pământ: „Onufrie Ochi-de-Vulpe arăta cum mâncase, în vremea foametei, mămligă din țărâte de orz amestecate cu pământ; dar și-a ținut ogorul cu dinții...n-a vrut să-l dea lui Tăun pentru câteva căușuri de făină... Și acum, simte în pânțele ca un pumn ciolănos, care-l izbește și-l frământă...a rămas cu ogorul...ei și? Îl scormonește, de ani, îl răscolește... poate, poate...dar de când se știe pe lume, nu s-a sculat niciodată de la masă satul... De ce?” Pregătind satul pentru lupta de clasă, va răspândi vocea partidului printre mălineni, îndemnând oamenii să-și dirijeze energiile spre aceeași cauză, trezindu-le sentimentul menirii lor supreme: „... De-o viață de om, păpușoi sărac... grâu sărac! Partidul ne învață ce înseamnă o agricultură bună...făcută cu judecată...Avem pildă agricultura sovietică... Ne trebuie pământ larg...arat adânc...bine hrănit...(...) Agricultura în colectiv e singura cale...” Nevasta lui, Rozalia, nu împărtășește aceleași gânduri, și, văzându-l îndărătnic, decide să-l lase singur, dar după ceea ce a văzut străbătând atâtea sate, s-a întors alături de bărbatul ei, resemnându-se să-l însoțească oriunde s-ar îndrepta – „... Am umblat prin străini, am bătut praguri dușmănoase (...). Oftând prin străini, măi Onufrie, m-am gândit și m-am tot gândit: «Ce vreți voi?» Și m-am luminat... și mi-am zis: «Omul meu vrea binele»... Și dacă omul meu vrea binele, mi-am zis eu, atunci de ce să mă pun contra?”

În timpul unei ședințe, Onufrie, urmărit de Corcodel, mâna dreaptă a lui Tăun, trăiește o mare umilință peste care va trece foarte rușinat. Exaltat de misiunea sa, țăranul promite, în numele partidului și al statului, fapte prea mari și fericire deplină, dezamăgindu-și semenii. Corcodel, pândind vreme să-l dezonoareze în fața mulțimii, insistă asupra eliminării sale din ședință. Astfel, supărat pe atitudinea exagerată a lui Onufrei, în care-și pusese toată speranța, Iordache,

trimisul Comitetului Central, îl ceartă aspru, determinându-l să plece, stingerit și plin de mâhnire: „– Dați-mă afară, dac’am greșit! Iaca, dacă-i așa, mă duc, dar faceși rău! Mai bine mi-aș despica pieptul, să vă arăt inima din mine..dacă-ți găsi pe ea pată neagră, mă dau pușcat!”

Partidul, însă, prin oamenii săi – Frunză, Crângașu, Iordache, Leonte –, îl iertase de mult deoarece băbatul își demonstrase întru totul devotamentul față de marea deviză călăuzătoare, participând deplin la întemeierea gospodăriei colective „Horia” din satul său, nume ales în amintirea țaranului luptător, reprezentant al moșilor participanți la revolta din 1784. Suferința pare că-l urmărește pe Onufrie și va atinge proporții uriașe în noaptea blestemată, când, auzind planul mișelesc al dușmanului, decide să stea de pază la hambarul gospodăriei. Corcodel, însă, nu are drept țintă hambarul, ci îi incendiază casa, lăsându-o pe Rozalia, nevasta lui Onufrei, oarbă. Abnegația strânge în jurul țaranului tot partidul, mobilizat de Leonte, trimisul județenei, să-l mențină activ pentru a-l ajuta să mai uite durerea, Onufrei înfățișând pentru obște modelul de urmat, exponent al celor mai înalte calități morale: „Tovarășul Onufrie este o pildă...o pildă de om cu inima lipită de năzuințele clasei muncitoare...despre tovarășul Onufrie se va grăi cu cinste, foarte multă vreme...” Eroul evoluează, se formează în spiritul partidului și, după experiențe esențiale, inițiatice, el devine un simbol al țaranului muncitor, luptător pentru făurirea socialismului: „Acum câțiva ani îi cântau greierușii în bulendre. Îl mai cunoaște cineva azi pe Onufrie cel vechi, în Onufrie cel nou? Nimeni! A învățat la Partid atâta carte...parcă te mângâie când grăiește!”

După mult timp de îndoială și de teamă, toți țaranii intră în colectiv, urmând exemplele vrednice ale sătenilor demni de laudă. Cârlig se lasă greu convins, e temător, îndârjit, respingător: „– Cât trăiesc eu, nu... în ruptul capului! Peste voia mea nu treceți! Dacă acolo, la comun, vă primesc fără vite, fără pământ... poftim, calea-i liberă!” Ifrim refuză din cauza lui Tăun, iar pe Hacu nu-l lasă nevasta. Ileana lui Pârâu, văduvă, îngrijind de doi prunci orfani, se teme de o sărăcie și mai mare. Dar toți, absolut toți, mânați de ambiția semenilor lor, ajung să înalțe același steag roșu al Partidului: „Peste deal, fâșiile reflectoarelor arau besnele și gospodarii mânau vitele, trăgeau brazdele, cu simțământul că au alături de ei o putere pe care n-o poate birui nimeni... Ici, colo, răsuna cântecul despre Șoimul Roșu...” Până și țaranul mijlocaș Vrabie, mândru, harnic, aflat în dispută cu Ion Crângașu din pricina fiicei lui, își îmblânzește inima. Își dăduse fata

chiaburului Cerceluș din ambiție, fără să țină cont de suferința Albăstriței. Dar acest amar, paradoxal, reușește să-i îndulcească sufletul, să-l umanizeze, să-l aducă lângă sătenii onești, de bună credință, trezindu-l din mânia cu care-l hrănise atâtea vreme chiaburimea: „– Tu, Cocorane, nu știu ce inimă ai...ce pui în cuvinte... Dar cum mi-ai spus «tovarășe» întâi, am simțit o căldură în piept, m-am înmuiat oricât mă aflu de înveninat la inimă...”

Tăun, prototipul dușmanului de clasă, uneltește împotriva partidului, ajutat de Corcodel și de jandarmul Cațaveică. Corcodel incendiază casa lui Onufrei, Cațaveicu omoară vitele sătenilor, iar Tăun manevrează din umbră țărani slabi de fire și slabi de înger. Pentru o mână de făină mulți țărani au refuzat din start să înțeleagă schimbarea și să se adapteze la nouaânduială a lumii rurale.

În toate împrejurările nefaste, partidul (prin oamenii săi – Vasile Frunză, activist de partid, Iordache, trimisul Comitetului Central, Leonte, trimisul județenei etc.) ajută oamenii să priceapă întâmplările din viața satului, să depășească mai ușor tragediile pricinuite de chiaburi: „... Eu grăiesc, dumitale îți geme inima...Într-un loc, chiaburii au dat foc grajdului plin de vite, au ars vitele... a ars un copil al tovarășului care păzea... în altă parte, au tras cu pistolul automat în secretarul de plasă... și câte... și câte...”

La aceste nenorociri, riposta convenită a țăranilor a însemnat triumful noii orânduiri în toate satele – Mălini, Hălăuca, Tupilați, Bozia etc. Eroii pozitivi au în față modelul sovietic – cuvântul lui Stalin și belșugul ogoarelor din Țara Socialismului (datorită agriculturii mecanizate – „temelia statului de mâine” – colhoznicii obțineau cinci mii de kilograme de grâu la hectar). Sătenii din Mălini sunt onorați prin mesajul de admirație și de recunoștință al partidului, rostit de reprezentantul Comitetului Central, tovarășul Iordache: „(...) Voi, gospodarii din Mălini, ați dat Patriei întâia cunună de grâu comun...Munciți cu râvnă...scoateți pâne mai multă pentru muncitorii de la orașe! Ei muncesc depășind normele, pentru a vă da unelte...și astfel, strânși sub semnul Secerei și al Ciocanului, ridicați Patria, o întăriți...o faceți de neînving! Cu fiecare păpușoi prășit bine, cu fiecare spic secerat la vreme, cu fiecare nit, cu fiecare șurub, izbirim în doritorii de noi războaie! Să-ndrăzbească dușmanul să s-apropie de zidurile ce le durăm, ale socialismului! Înainte, tovarăși...”[18]. Iar țăranul Onufrie Ochi-de-Vulpe, pentru valoroasa contribuție la făurirea socialismului, prin faptele sale excepționale, este distins de trimisul Prezidiului Marii Adunări Naționale cu „Ordinul Muncii”.

În articolul său despre însemnătatea romanului, Vera Călin lauda inițiativa lui E. Camilar de a insista asupra acestui „nou tip de țăran, țăranul muncitor – factor activ în opera de construire a socialismului”[19], iar în *Almanahul poporului* (nr. 8/1951), C. Regman evidențiază actualitatea romanului, prin tematică și prin mesajul revoluționar transmis de autor: „Scriitorul este pe drumul cel bun, acela al orientării tot mai hotărâte spre realitate și totodată spre o artă luptătoare însuflețită de problemele și frământările concrete, vii, ale oamenilor care, înlăturând subjugarea, își construiesc liberi viitorul. Nu trebuie uitat că **Temelia** e și romanul începuturilor colectivizării și totodată cap de serie curajos al unei linii tematice principale”[20].

Romanele, produsul unor rigori de sorginte politică, concepute să cloneze eroi, motive, scene, ipostaze, circumstanțe etc., pentru a face din întreaga structură epică o simulare de „punere în abis” a societății socialiste, supravegheate de marea putere estică, fac parte dintr-o colecție amplă de proze realist-socialiste și tratează encomiastic mutațiile din lumea satului românesc, desfășurate în perioada de după al Doilea Război Mondial, sub regimul totalitar impus de U.R.S.S. [alte romane – Ion Istrati, *Grâu înfrățit* (1950); V. Em. Galan, *Bărăgan* (1954); Ivan Ghilia, *Cuscii* (1958); D. R. Popescu, *Zilele săptămânii* (1959); Lucia Demetrius, *Primăvara pe Târnave* (1960) etc.].

Note

- [1] *Literatura în epoca totalitarismului. Perioada 1945-1965 în cultura română* (coord. Lucian Chișu, Laurențiu Hanganu), Editura Printech, București, 2008, p. 88.
- [2] George Orwell, *1984*, Editura Univers, București, 1991, p. 34.
- [3] *Literatura în epoca totalitarismului. Perioada 1945-1965 în cultura română* (coord. Lucian Chișu, Laurențiu Hanganu), Editura Printech, București, 2008, p. 57.
- [4] Vera Călin, *Un succes al literaturii noastre*, în „Viața românească”, nr. 3, martie, 1950, p. 309.
- [5] Georgeta Moarcăș, *Maestrul M. Sadoveanu – „scriitor țăran”, „tovarăș de drum” sau „scriitor proletar”?* în „Vatra”, 9-10/2004, p. 143.
- [6] Vera Călin, *Un succes al literaturii noastre*, în „Viața românească”, nr. 3, martie, 1950, p. 311.
- [7] *Ibidem*, p. 312.
- [8] *Ibidem*
- [9] *Ibidem*, p. 313
- [10] *Ibidem*
- [11] Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955.
- [12] Vera Călin, *Un succes al literaturii noastre*, în „Viața românească”, nr. 3, martie, 1950, p. 314.

- [13] Traian Șelmaru, *Mihail Sadoveanu: Mitrea Cocor (roman)*, în „Lupta de clasă”, 1951, nr. 1, p. 111.
- [14] *Ibidem*, p. 113.
- [15] *Ibidem*, p. 112.
- [16] Titlul articolului publicat de Vera Călin în „Viața românească”, nr. 10, 1950.
- [17] Vera Călin, *Primul roman al colectivizării*, în „Viața românească”, nr. 10, 1950, p. 271.
- [18] Romanul *Temelia* de Eusebiu Camilar, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., București, 1951.
- [19] Vera Călin, *art.cit.*, p. 270.
- [20] C. Regman, apud Eugen Simion, Andrei Grigor, *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică*, vol. V, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2011, vol. V, p. 72.

Bibliografie

- Camilar, Eusebiu, *Temelia*, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., București, 1951.
- Chișu, Lucian, Hanganu, Laurențiu *Literatura în epoca totalitarismului. Perioada 1945-1965 în cultura română*, Editura Printech, București, 2008.
- Călin, Vera, *Primul roman al colectivizării*, în „Viața românească”, nr. 10, 1950.
- Călin, Vera, *Un succes al literaturii noastre*, în „Viața românească”, nr. 3, martie, 1950.
- Moarcăș, Georgeta, *Maestrul M. Sadoveanu – „scriitor țăran”, „tovarăș de drum” sau „scriitor proletar”?*, în „Vatra”, 9-10/2004.
- Orwell, George, *1984*, Editura Univers, București, 1991.
- Sadoveanu, Mihail, *Mitrea Cocor*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955.
- Simion, Eugen, Grigor, Andrei, *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică*, vol. V, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2011.
- Șelmaru, Traian, *Mihail Sadoveanu: Mitrea Cocor (roman)*, în „Lupta de clasă”, 1951, nr. 1.